

AZ ELSŐ KÉRDÉS: ELKÉPZELHETŐ-E EGYÁLTALÁN KÖRNYEZETI FENNTARTHATÓSÁG?*

Dombi Mihály¹

Nagy örömmel vettem részt a 2018 június 1-én a DAB Jogi és Közgazdaságtudományi Szakbizottsága és a DE ÁJK által szervezett kerekasztal-beszélgetésen, hiszen néha sajnos eluralkodik az emberen – mint kutató és mint magánszemély egyaránt – a kilátástalanság érzése a fenntarthatósággal kapcsolatban. Pénteken délben azonban 20-30 munkatárs között nyilvánvalóvá vált, hogy többen vagyunk, akiket érdekel az emberiség hosszú távú jövője.

Egy kulcsfontosságú kérdés végig a levegőben lebegett körülöttünk – ami egyébként általánosnak mondható a hasonló jellegű rendezvényeken – jelesül, hogy a jelenleg domináns társadalmi berendezkedésünk keretei között, ideértve annak jogi és intézményi kereteit, gazdasági és társadalmi mechanizmusait, elképzelhető-e egyáltalán a fenntarthatóság, vagy legalábbis az, amit annak tekintünk.

Nagyon hasznos volt ebből a szempontból a kerekasztal-beszélgetés, hiszen a jogi és szabályozási kérdések szempontjából értékelő munkatársak látásmódja és véleménye kiszélesíti látószögünket. Az első és legfontosabb kérdésre azonban kicsit távolabbi diszciplínák segítségével kell tekintenünk először: a természet törvényei egyértelműen korlátot jelentenek a társadalom számára. A termodinamika törvényei alapján egy, a Földhöz hasonló rendszert egy rendezetlen végállapot felé taszítja minden beavatkozás (entrópia törvények). Az emberiség pedig olyan léptékű beavatkozásokat eszközöl, ami ezt a folyamatot valószínűleg jelentősen gyorsítja. Természeti környezetünk ennek számtalan jelét mutatja is: klímaváltozás, biodiverzitás-csökkenés, lokális és globális szennyeződések, az anyagforgalmi folyamatok felborulása (pl. nitrogén).

Ugyanakkor hajlamosak vagyunk figyelmen kívül hagyni – pontosabban adottnak tekinteni – az emberiség történelme során a jogi és gazdasági rendszerek által indukált vívmányokat, mint a nemzetközi árucserét, a szabadságot, a technológiai fejlődést. A történelmünk alapján elmondható, hogy ezek nagyrészt annak a társadalmi-gazdasági berendezkedésnek köszönhetőek, melyeknek a megszapordított globális ökológiai válságtünetek is. Ugyanezen a

* DOI 10.21867/KJK/2018.3.7.

¹ Dr. Dombi Mihály, egyetemi adjunktus, DE GTK

gondolati síkon sok kritika éri a közgazdaságtant és környezetgazdaságtant is, mint valamiféle „cinkosokat”. Az igazság azonban az, hogy ezek a tudományágak is sokat fejlődtek az elmúlt évszázad során, alkalmasak a valóság leírására, sőt az ökonómiának megvan a szerteágazó vizsgálati eszkörendszere a környezetileg releváns témákra is, gondoljunk például az externáliák elméletére, a természeti erőforrások hasznosításának kérdéseire, vagy a magasabb szintű jólét-fogalmakra.

A dilemma tehát adott: vajon feloldható ez az ellentmondás? A társadalom természeti erőforrás-használatának és szennyező kibocsátásainak könnyen azonosítható néhány kulcsterülete, ezek az élelmiszer-ellátás, a háztartási energiahasználat, a közlekedés, és napjainkban leginkább a ruházati termékek vertikuma. Ezen kulcsterületekre fókuszálva, a fogyasztásunk szerkezetének alapvető átalakításával a környezetterhelésünk jelentősen csökkenhetne, a gazdasági rendszer általunk „jónak” tekintett vonásait megőrizve.

Azt gondolom, hogy kormányzati, vállalati és öszinte fogyasztói összefogással létünk még megmenthető. A fogyasztás szerkezete nagyrészt szabad fogyasztói döntések összessége, bár igaz, hogy arra a vállalkozások igyekeznek minél nagyobb befolyással lenni. Ha eltekintünk a felelősség elhárításának természetesen tekinthető szándékától, láthatjuk például, hogy környezeti problémáinkat nem a nagy szállítási távolságok okozzák, hanem a fogyasztói kultúránk (az élelmiszerek terén erről Tanszékünk két összefoglaló tanulmányt is közzé tett magyar nyelven²).³ Debrecen lakosságának a fele sem azért ül be napról-napra autójába, mert bárki erre kényszerítette, hanem mert szereti a kényelmet és/vagy olyan helyre költözött ahol a közszolgáltatások korlátozottan érhetőek el. Ugyanígy, ha tudományos igényességgel vizsgáljuk a természeti erőforrások felhasználásának és a társadalmi változások kapcsolatát, egy friss tanulmány alapján a népességnövekedés hozzájárulása a természeti erőforrások növekvő felhasználásához szinte elhanyagolható.⁴

Ha lesz igény a fenntarthatóságra a társadalom részéről, a vállalkozások megtalálják ennek jövedelmező módjait a jelenlegi gazdasági rendszerben is. Gondoljunk csak arra, hogy ezek a reakciók már jelenleg is körül vesznek bennünket: a gyorsétermek vizsgálják a húshelyettesítés lehetőségeit, már Budapesten is több járműmegosztási rendszer működik, és egyre több vállalkozás veszi komolyan eladott termékei életciklusának meghosszabbítását szervizszolgáltatások kínálatával. Az első kérdés tehát nem az, hogy alkalmas-e

² Dombi Mihály (2016): Természeti erőforrások az asztalon. *A Falu*, 31(4). 11-25. old.

³ Dombi Mihály - Karcagi-Kovács Andrea - Bauerné Gáthy Andrea (2017): Vacsora tálalva! Természeti erőforrások és az élelmiszer-fogyasztás. *Magyar Tudomány*, 178:(11), 1455-1467. old.

⁴ Plank, B. - N. Eisenmenger, - A. Schaffartzik - D. Wiedenhofer (2018): International Trade Drives Global Resource Use: A Structural Decomposition Analysis of Raw Material Consumption from 1990-2010. *Environmental Science and Technology*, 2018, 52(7), pp. 4190-4198.

a gazdaság és az adminisztratív szabályozás eszközrendszere a fenntartható működésre, hanem az hogy akarjuk-e azt.

Források jegyzéke:

- Dombi Mihály - Karcagi-Kováts Andrea - Bauerné Gáthy Andrea (2017): Vacsora tálalva! Természeti erőforrások és az élelmiszer-fogyasztás. *Magyar Tudomány*, 178:(11), 1455-1467. old.
- Dombi Mihály (2016): Természeti erőforrások az asztalon. *A Falu*, 31(4). 11-25. old.
- Plank, B. - N. Eisenmenger, - A. Schaffartzik - D. Wiedenhofer (2018): International Trade Drives Global Resource Use: A Structural Decomposition Analysis of Raw Material Consumption from 1990-2010. *Environmental Science and Technology*, 2018, 52(7), pp. 4190-4198.